

אחד-העם ע"ד מלחמת השפות בא"י*

& ארון נכבד! אחת בקשת אותי להביע את דעתי בנוגע
השאלת שטת ההוראה בטכניקום ובכיה"ם שיפתח על ידו
בעזרת איוה ופן בחימה. השאלה הזאת עוררה התרגנות גדולה
בקרב יהודי הגולה, וביוחד בקרב היהודים בפלשתינה. את
דעתי הבעתי בידוע, ע"י מעשה אחרי שאני ושני חברי
התפטרנו ממשרת חברי הקורטוריה. תיקף אחרי שנתקבלו
שם ההחלטות הידועות. אלמלי לא היתה לי ההכרה הנאמנה,
כי התחלמות האלו, המגרשות מכסדות החנוך הידוריים
את השפה העברית, מתנגדות ניגוד גמור לכל עבודתנו הקול-
טורית בפלשתינה ומסוגלות להגיה מכשולים ומעצורים על
דרך התפתחות של העבודה הזאת, — לא הייתי מונה עורף,
במובן, למעשה כזה, שהתמכחתי אליו באהבה גדולה
ושהקדשתי לו חלק הגון מעתי וכלי כמשך שש שנים.
אני הישב, אדוני העירך, שיש לך החפץ, שאבאר לפני
הקוראים את נימוקי ההכרה הזאת, ואם איני מועה, פנית אלי,
מפני שהפולמס בעתונים לרגל ענין זה קבל אופי של

מלחמה מפלגתית בין ציוניים ואנטי-ציוניים. ההנהגה של המוסד הפנימי הפצה, כי ההתנגדות אליה תקבל לעיני הקהל צורה של מלחמת פוליטית מצד הציוניים, בתור תוצאה של תעמולה מפלגתית, כי יהיה נראה הדבר, כאלו הציוניים אומרים „לנביש“ את המוסדות החדשים ולהביא אותם תחת שלטונם הם. ומן הצד השני הנה נראה הדבר, כאלו המפלגה הציונית בעצמה רוצה, שהקהל היהודי יאמין, כי תחת השפה העברית בפלשתינה וכל העבודה הקולטורית הקשורה בה – הוא רכוש הפרטי, חלק יסודי של הפרוגרמה הפוליטית שלה, ולכן מוטלת עליה החובה לצאת חוצץ למלחמה בעד זכויות השפה העברית, בשעה שסכנה נשקפת להן. ומפני שאתה, אדוני העורך הנכבד, יודע, שאני לא הכרתי מעולם בפרוגרמה הפוליטית של הציוניים ולא הייתי מעולם חבר ההסתדרות הציונית, הנה חושב אתה, שדעתי תהא חשובה ביותר גם בשביל אותם שאינם שייכים לכל „מפלגה“, בתור דעה של איש שאינו מפלגתי.

הדבר הזה הניע אותי למלא את רצון אדוני, אני חושב לנחיצות להרחיק את הדעה המקובלת הנוכרת מן הקהל, מפני שדוא מביאה נזק גדול. נחוצ, שהכל יבינו, כי הקולטוריה העברית הפורחת מחדש בפלשתינה אינה קנין ציוני (בכלל לא קנין של איוו מפלגה, כי אם דבר הנוגע לכל

(* המכתב הזה של אהר-העם נכתב לעורך הירחון „אסמ

אונר וועסט“ ויודפס בחוברת של חודש יאנואר .

הם אחוים ברגל הקולטורה העברית, למראה החיון המרתיב
הזה יסוער לבו של היהודי בן הגלות, האמונה הישנה שלו
בנצחיות העם היהודי - מתנערת שנית בחפו, אבל זו תהיה
מערת גדולה לחשוב, שתיקף, כאשר אך נתעוררה בלבו של
יהודי כזה האהבה לעבודתנו, הגה הוא ממהר תיקף אל האגודה
הציונית שבעיר מעשבו, מוים את תרומת ה"שקל" ונעשה
לחבר-המפלגה ונושא נאומים נלהבים ע"ד השאלות "הפז"
ליטיות" של העתיד הרחוק. כבר היום ישנם יהודים רבים,
הרוגים חבה גדולה להעבודה בא"י, מבלי לשאול כלל, אם
מלשתינה תהיה בזמן מן הזמנים לממלכה יהודית במובן
הציוני - או בהשיבם תיקף בשליטה על שאלה כזה השאלה
החזקה המעסיקה אותם היא: האם תבוא מציון ה"רוח",
שתפוח חיים חדשים בעצמות היבשות של הגולה? וכא
יותר שמתפתח התחיה בפלשתינה, יותר יותר מתגברת
הנטיה להשיב בחיוב על השאלה הזאת, ברור הוא אפוא,
שכאן צריך לבקש את הנקודה, שמסביב לה מתרכזים
היסודות המעוררים של עמנו, שבה הם מבקשים את המפלג
מורם הדת-ביללות האומר לבלענו.

אפשר להזכיר כאן את הנאום שנשא לפני זמן קצר
אחד מראשי היהודים באנגליה, חבר הבית-התחתון ופרופיסור
באוניברסיטת הלונדונית, סיר פיליפ מאגנס, באטפת
סטודנטים ציוניים, שבה דנו ע"ד יסוד אוניברסיטה עברית
בירושלים. הנאום התחיל בגלוי-דעת, שהוא משתתף בפעם
הראשונה באספה ציונית, מפני שהוא מתנגד ליסודות המז
ליטיים של הציונות מכבר. עוד לפני יסוד ההסתדרות הציונית
כתב בשנת 1891 מאמר חריף נגד השאיפות הפוליטיות של
"תבבי ציון". ראשית, הוא סובר, שהפטריוטיזם אינה יודעת
שום חלוקה לחצאין, מחצה לארץ המולדת ומחצה לפלשתינה.
ישנית, הגה על היהודים למלא איזו "מלאכות" בארצות
סוריהם, השאיפה לשוב לפלשתינה מתנגדת ל"מלאכות" זו,
הנאום הביא עוד גיומקים ומעמית מונו אצל מרגו יד

שממנה צריך לדון על ההחלטות ביחס לשפת הוראה במכי
ניקום החיפאי. אין מספיק הרבר לשאול בתמימות: „למה
כל השאון? הלא הרבר נונע רק לשאלה מעשית. בעיר
מורחית אחת נוסד אינסטיטוט טכני, כדי לתת לצעירים
היהודים של המקום הזוא את האפשרות להשיג השכלה
טכנית ולמצוא אח"כ עבודה. למטרה זו מסוגלת, כמובן, יותר
שפה קולטורית עשירה, שבה יכולים ללמד את כל המקצועות
של המדעים ושבאמצעותה יכולים התלמידים להיות מאוחדים
עם העולם הקולטורי הגדול. כמובן, צריכים התלמידים להיות
גם יהודים טובים, ולכן החלטנו, שילמדו גם עברית במרה
מספקת; אבל לעשות את השפה העברית לשפת הוראה
ולחכך עי"ו לתלמידים את השגת מטרותם, - דבר זה
יהיה בלי כל תועלת". - כמובן, טענה כזאת היתה צודקת,
אלמדי נגע הענין לבי"ם טכני באומיר או בסאלוניקי. שם
היו „אחינו העניים" הוגים תורה בעז בי"ם אשכנזי, ששם
ילמדו גם את השפה העברית. אבל בפלשתינה יש לביה"ם

תפקיד גבוה הרבה יותר מפילנתרופיה פשוטה, ולתפקיד זה מקבילים רק בתי-ספר עבריים, שבהם ילמדו גם אשכנזים (או שפה אירופית אחרת), ולא בתי ספר אשכנזיים, שבהם ילמדו גם עברית. בנקודה זו מתאחדים, כפי שראינו, לא רק ציוניים, אלא גם מתנגדי הציונות, אם רק הם המציעים בקום היהדות ומבינים את חובות ההוה. אני רוצה לומר בזה, שכל אחד מחויב להאמין בחשיבות המיוחדת של העבודה הקולטורית הפלשתינית בשביל הכלל היהודי. בדבר זה יכול כל אחד ואחד לדון עפ"י הכרתו העצמית. אבל מי שכופר באיריאל, שרבים מסורים לו ומתמכרים אליו, - צריך להסתפק בזה, שיעמוד מן הצד ויגוד בראשו לתמימותם של האחרים המסורים את כחותיהם לריק, אפס אסור לו, לכופר זה, לחדוד אל כר-העבודה של האחרים ולעשות שם כרצונו, מבלי השגיח כלל על עבודתם של אלה ביחס לאיריאל שלהם, כאלו לא היה כלל איריאל זה בעולם. אנשים קולטוריים צריכים להזהר לבלי להתל בקדשיהם של אחרים.

ועתה אנו נגשים להחלטות בעצמן ולפעולתן על
החנוך העברי. באמת איננו זקוקים לביאורים רחבים, כדי
להראות על הגוף הגדול שישבדו החנוך העברי ועבודתנו
הפולשתניית בכלל, אם תצאנה ההחלטות האלו לפועל. צריך
לזכור: אחרי עשרים שנות עבודה קשה ומלאמות תמידיות
עם יוצרים פנימיים וחיצוניים באנו לדי כך, שהשפה
העברית בבתי-הספר הפולשתניים היתה לשפה השלטת והיא
מתפתחת יותר ויותר ונעשית בסיס לחנוך ולקולטורה, וברגע
ההוא, שבו אנו הולכים וקרבים אל הנצחון השלם, באים
יהודים מארצות שונות ומיסדים ע"י עבודה משותפת אינ-
סטיטוט חדש, בי"ס גבוה מכל בתי-הספר האחרים
שבפולשתינה, ואולם באינסטיטוט הזה תשלוש שפה זרה,
יחד עמה, גם רוח זר. את השפה העברית לעומת זה יגרשו
בחורה אל הגישו, כמו בבתי-הספר של הנזלה! האם צריך
להביא ראיות על זה, שצער כזה, מלבד הרקבון שיש בו,
עלול להכניס דמורליזציה בכל העבודה ולעצור את
התפתחותה, או להשיב אותה אחורנית?

אבל נקודה אחת אני צריך להדגיש, ממני שאני סובר, שוודו נקודת-הכבוד שלי כל השאלות, בעיקרו של דבר, אין זה נוגע לפרטים שונים, ע"ד שפת הדוראה של מקצוע מדעי זה או אחר, כי אם לשאיפה היסודית, לשחרר את הלימוד העברי במלשתינה מהשפעתו של דה זר, הנאה בהכרח ע"י שפה זרה. השאיפה היסודית הזאת כשהיא לעצמה הוא אחד הקנינים הרוחניים החשובים, שהשגנו במלשתינה עד כמה שתתגשם השאיפה הזאת, ומתי יבוא הזמן לרגשמתה השלמה, - אלץ הן שאלות חשובות, אבל לא שאלות יסודיות העיקר הוא, שהשאיפה הזאת תתפתח והשתרש בצבבות במקום שיש מנדנציה חיה, מעירה היא כחות, המגשימים אותה, למרות כל המעצורים, במתינות ובהדרגה או בבת-אחת, הנסיונות הראשונים לעשות את העברית לשפה שלטת בבתי-הספר המלשתיניים לא הצליחו בשלמות. אבל אחרי שהשאיפה לא חדלה, והתאורות הכחות לא פסקה אף היא, התחילה העבודה סוף כל סוף להביא

פרי. בכל אופן אין עוד בדינו הנצחון הגמור, אבל העיקר
הוא, שאנו יודעים כבר עכשו, שלמרות כל המעצורים,
הנצחון הוא אפשרי, ויש תקווה בטוחה להשיגו.
השאיפות האלו צריכות למצוא סיוע וסעד. זהו הבסיס
של כל העבודה, וזהו ג"כ אמת-המדה, שלפיה אנו צריכים
לשמוט על כל מוסד תרבותי בפלשתיה, אם לנו הוא, אם
לצרינו, איננו רוצים להעריך את שיעור ההליכה של כל
מוסד לנוכח מטרתנו הראשית, אבל מן ההכרח הוא,
שההליכה הזאת תהיה במדה ידועה ובאופן בולט. אלמלא
זה, לא נשיג את מטרתנו. הדרך ארוכה וקשה, אנו מאזרים
כחותינו ומסיפים ללכת. מה שהושג כבר, אינו צריך לישמש
מטרה לשאיפות ואין צורך לאזור שנית את הכחות בשבילנו.
אם אתמול באנו בעמל רב לידי נקודה ידועה, והיום כבר
עשינו פסיעות אחדות קדימה, = הנה מה שהשגנו אתמול
נחשב כבר לקנין בטוח, ומוסד כזה, שצעד אתמול אתנו
יחד קדימה, אינו צריך להשאר היום על העמדה שנכבשה
אתמול. אלמלא זה, תהיה נתונה פתאם, מבלי ראות,

במערכותיהם של מתנדדינו...

אחרי כל האמור נקל להבין את יחסנו אל האינסטיטוט
המכני למן הרגע הראשון, שבו נוצר, ועד היום הזה. מהאינ-
סטיטוט הזה השואף למטרה מעשית ואינו ב"ם רגיל, אי
אפשר בשום אופן לדרוש, שיעמוד בראש ויסלול את
הדרך, שעוד לא הלך בה איש לפניו. אבל צריכים
ויכולים לדרוש ממנו, שיהיה המאסף למחנה בדרך
הבבושה כבר, שעליה אין כבר כל סכנה, ורק היא קשה
קצת, כמו כל דרך שהגדוד בוקע לו והולך. זהו המינימום
של הדרישות, שאנו חייבים להציע לפני כל מוסד
תרבותי חדש בפלשתינה.

בהתאם לזה אנו אנוסים להגדיל מזמן לזמן את
דרישותינו המעשיות לפי התפתחות העבודה בכלל. אלמלי
דיו נפתחים בתי-הספר האלה בחיפה לפני ארבע שנים (כפי
שחשבו מראש), בשעה שלא דיו עוד הנסיונות המספיקים
ביחס לשפת התוראה העברית במקצועות מדעיים שונים אפילו
בב"ם תיכוני, — דיו דרישותינו אז מועטות הרבה יותר
מאשר היום. ולהפך, אלו היו ממלאים עתה את כל דרישותינו
המקבילות להתפתחות הנוכחית של העבודה, אבל היו

מניחים את ההסכם הזה לפרינציפיון גם בעתיד, כלומר, שלשון הדוראה למדעים הטכניים, תהיה גם בעתיד רק השפה האשכנזית, ואפילו אם לא יהיה כבר קושי בהוראת המדעים האלה בעברית, — או היה פורץ בהכרח שנית סכסוך בינינו יבין ההנהגה, למרות ההסכם בהוה, מפני שלא הפרטים הבודדים הם כאן עיקר, כפי שהזכרתי, אלא ההכרה של שאיפתנו לחנוך עברי ממש וההתאמצות להגשים את השאיפה הזאת לאט לאט לפי מצב הענינים.

אתה רואה, אדוני הנכבד, שאני דברתי כאן בחדר על הצד היהודי הפנימי שבשאלה זו, מבלי לננוע בסכנה הפרו-ליטית הצפויה לכל עבודתנו בפלשתינה מצד מוסד כזה, המסוגל לחוק שם את השפעתה של אהת הממלכות האדירות באירופה, — מבלי להזכיר את הקנאה והאיבה שנמשוך עלינו מצד ממלכות אחרות, שתמתנה עלינו את החשד, שאנו המוכנים הפוליטיים של אותה הממלכה, העוזרים לה להגביר את השפעתה במזרח. על הצד הזה כבר דנו אחרים ואני יכול אפוא לעבור כאן עליו בשתיקה.

אחד-העם .

לונדון 14 דצמבר 1913 .